

**REGULAMIN WYCIECZEK SZKOLNYCH OBOWIĄZUJĄCY
W PUBLICZNEJ SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 21
IM. KS. J. TWARDOWSKIEGO W RADOMIU**

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. z 2018r. poz. 1055).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).

§ 1

Zasady ogólne

1. Wycieczki i inne formy turystyki są integralną formą działalności wychowawczej szkoły.
2. Organizowanie przez szkołę krajoznawstwa i turystyki ma na celu:
 - a) poznawanie kraju, jego środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii,
 - b) poznawanie kultury i języka innych państw,
 - c) poszerzanie wiedzy z różnych dziedzin życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego,
 - d) wspomaganie rodziny i szkoły w procesie wychowania,
 - e) upowszechnianie wśród uczniów zasad ochrony środowiska naturalnego oraz wiedzy o składnikach i funkcjonowaniu rodzimego środowiska przyrodniczego, a także umiejętności korzystania z zasobów przyrody,
 - f) upowszechnianie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej oraz podnoszenie sprawności fizycznej,
 - g) poprawę stanu zdrowia uczniów pochodzących z terenów zagrożonych ekologicznie,
 - h) przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym, w szczególności w ramach profilaktyki uniwersalnej,
 - i) poznawanie zasad bezpiecznego zachowania się w różnych sytuacjach.
3. Krajoznawstwo i turystyka może być organizowana w ramach zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych.
4. Organizację i program wycieczek dostosowuje się do wieku, zainteresowań i potrzeb uczniów, ich stanu zdrowia, kondycji, sprawności fizycznej, i umiejętności.
5. Krajoznawstwo i turystyka są organizowane w trakcie roku szkolnego, w szczególności w ramach odpowiednio zajęć dydaktyczno-wychowawczych lub opiekuńczych, z wyjątkiem okresu ferii letnich i zimowych oraz wiosennej i zimowej przerwy świątecznej.

§ 2

Rodzaje wycieczek

1. Krajoznawstwo i turystyka są organizowane w formie:

- 1) wycieczek przedmiotowych – inicjowanych i realizowanych przez nauczycieli w celu uzupełnienia programu nauczania w ramach jednego lub kilku przedmiotów,
- 2) wycieczek krajoznawczo-turystycznych o charakterze interdyscyplinarnym, w których udział nie wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, organizowanych w celu nabywania wiedzy o otaczającym środowisku i umiejętności zastosowania tej wiedzy w praktyce,
- 3) specjalistycznych wycieczek krajoznawczo-turystycznych, w których udział wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego, sprawnościowego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, a program wycieczki przewiduje intensywną aktywność turystyczną, fizyczną lub długodystansowość na szlakach turystycznych.

2. Wycieczki mogą być organizowane w kraju lub za granicą.

§ 3

Kierownik wycieczki i opiekunowie

1. Dyrektor szkoły wyznacza kierownika i opiekunów wycieczki spośród pracowników pedagogicznych szkoły.

2. W zależności od celu i programu wycieczki opiekunem wycieczki może być także osoba niebędąca pracownikiem pedagogicznym szkoły, wyznaczona przez dyrektora szkoły.

3. W przypadku specjalistycznej wycieczki krajoznawczo-turystycznej, kierownik i opiekunowie wycieczki są obowiązani posiadać udokumentowane przygotowanie zapewniające bezpieczną realizację programu wycieczki.

4. Kierownik wycieczki:

- 1) opracowuje program i regulamin wycieczki;
- 2) zapoznaje uczniów, rodziców i opiekunów wycieczki z programem i regulaminem wycieczki oraz informuje ich o celu i trasie wycieczki;
- 3) zapewnia warunki do pełnej realizacji programu wycieczki i przestrzegania jej regulaminu oraz sprawuje nadzór w tym zakresie;
- 4) zapoznaje uczniów i opiekunów wycieczki z zasadami bezpieczeństwa oraz zapewnia warunki do ich przestrzegania;
- 5) określa zadania opiekunów wycieczki w zakresie realizacji programu wycieczki oraz zapewnienia opieki i bezpieczeństwa uczniom;
- 6) nadzoruje zaopatrzenie uczniów i opiekunów wycieczki w odpowiedni sprzęt, wyposażenie oraz apteczkę pierwszej pomocy;
- 7) organizuje i nadzoruje transport, wyżywienie i noclegi dla uczniów i opiekunów wycieczki;
- 8) dokonuje podziału zadań wśród uczniów;
- 9) dysponuje środkami finansowymi przeznaczonymi na organizację wycieczki;
- 10) dokonuje podsumowania, oceny i rozliczenia finansowego wycieczki po jej zakończeniu i informuje o tym dyrektora szkoły i rodziców, w formie i terminie przyjętych w danej szkole.

5. Opiekun wycieczki:

- 1) sprawuje opiekę nad powierzonymi mu uczniami;
- 2) współdziała z kierownikiem wycieczki w zakresie realizacji programu wycieczki i przestrzegania jej regulaminu;
- 3) sprawuje nadzór nad przestrzeganiem regulaminu wycieczki przez uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa;
- 4) nadzoruje wykonywanie zadań przydzielonych uczniom;
- 5) wykonuje inne zadania zlecone przez kierownika wycieczki.
6. Dyrektor szkoły może wyrazić zgodę na łączenie funkcji kierownika i opiekuna wycieczki.

§ 4

Zasady organizacji wycieczek

1. Zgodę na zorganizowanie wycieczki wyraża dyrektor szkoły, zatwierdzając kartę wycieczki.
2. Liczba opiekunów powinna być uzależniana od wieku uczniów, stopnia rozwoju psychofizycznego, stanu zdrowia i ewentualnej niepełnosprawności, a także specyfiki zajęć, imprez i wycieczek oraz warunków w jakich będą się one odbywały. (Załącznik nr 4)
3. Miejscem zbiórki uczniów rozpoczynającej i kończącej wycieczkę jest plac przed szkołą lub inne miejsce uzgodnione wcześniej z dyrektorem szkoły.
4. Przed wyruszeniem na wycieczkę należy pouczyć jej uczestników o zasadach bezpieczeństwa (regulamin zachowania się uczniów)
5. Opiekunowie sprawdzają stan liczbowy uczestników przed wyruszeniem z każdego miejsca pobytu, w czasie zwiedzania, przejazdów oraz po przybyciu do punktu docelowego.
6. Wszyscy uczniowie podczas trwania wycieczki powinni pozostawać pod nadzorem opiekunów. Nie powinno być tzw. czasu wolnego.
7. Podczas wycieczki nie wolno podawać uczniowi żadnych lekarstw bez zgody rodziców. Można stosować jedynie środki opatrunkowe.
8. Udział uczniów w wycieczce (z wyjątkiem przedmiotowych odbywających się w ramach zajęć lekcyjnych) wymaga pisemnej zgody rodziców albo opiekunów prawnych.
 - a) W wycieczkach nie mogą brać udziału uczniowie w stosunku do których istnieją przeciwwskazania lekarskie.
 - b) Rodzice zobowiązani są poinformować kierownika wycieczki o stanie zdrowia dziecka, prowadzonym leczeniu lub innych przeciwwskazaniach.
9. Zabrania się prowadzenia wycieczek podczas burzy, śnieżycy, gołoledzi. w przypadku zaistnienia złych warunków pogodowych w trakcie wycieczki, należy je przeczekać w bezpiecznym miejscu, w przypadku braku możliwości wyeliminowania zagrożenia należy wycieczkę przerwać, zapewniając jej uczestnikom jak najbezpieczniejszy powrót do domu lub miejsca noclegu.
10. Podczas wycieczek należy bezwzględnie przestrzegać zasad bezpiecznego poruszania się po drogach.
11. Uczestnicy wycieczek i imprez powinni być objęci ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków, a w przypadku wycieczki zagranicznej – ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia.
12. Placówka wypoczynku, w której mają przebywać uczniowie winna posiadać kartę kwalifikacyjną obiektu (nie dotyczy obozów wędrownych oraz form wypoczynku organizowanych poza granicami kraju).

13. W przypadku wycieczki organizowanej za granicą:

- 1) dyrektor szkoły jest obowiązany poinformować organ prowadzący i organ sprawujący nadzór pedagogiczny o organizowaniu takiej wycieczki, przekazując kartę wycieczki, dyrektor szkoły nie przekazuje listy uczniów,
- 2) szkoła ma obowiązek zawrzeć umowę ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia na rzecz osób biorących udział w wycieczce, o ile obowiązek zawarcia takiej umowy nie wynika z odrębnych przepisów;
- 3) kierownik wycieczki lub co najmniej jeden opiekun wycieczki zna język obcy na poziomie umożliwiającym porozumiewanie się w krajach tranzytowych i kraju docelowym.

14. Zgoda rodziców na udział w wycieczce ucznia niepełnoletniego jest wyrażana w formie pisemnej

§ 5

Obowiązki uczestników wycieczki

1. Uczestnik wycieczki jest zobowiązany:

- a) przybyć na miejsce zbiórki o wyznaczonej godzinie,
- b) poinformować opiekuna wycieczki o ewentualnym złym samopoczuciu,
- c) wykonywać polecenia kierownika, opiekunów, pilota i przewodnika,
- d) w środkach transportu zająć miejsce w wyznaczone przez opiekuna,
- e) w czasie jazdy nie spacerować, nie stawać na siedzeniu, nie wychylać się przez okno,
- f) nie zaśmiecać pojazdu,
- g) korzystać z urządzeń technicznych zgodnie z ich przeznaczeniem,
- h) w czasie postoju i zwiedzania nie oddalać się od grupy bez zgody opiekuna,
- i) dbać o higienę i schludny wygląd,
- j) nie oddalać się z miejsca zakwaterowania bez zgody opiekuna,
- k) w czasie przebywania w schroniskach i innych obiektach noclegowych przestrzegać postanowień i regulaminów tych obiektów,
- l) zachowywać się zgodnie z ogólnymi zasadami dobrego wychowania i kultury.

§ 6

Finansowanie wycieczek

1. Wycieczki finansowane mogą być ze składek uczestników, ze środków Rady Rodziców, ze środków wypracowanych przez uczniów, pochodzących z działalności samorządu uczniowskiego i organizacji działających na terenie szkoły lub innych źródeł (ze środków pozyskanych od organizacji i stowarzyszeń wspierających oświatę oraz od sponsorów).
2. Rodzice uczniów biorących udział w wycieczce zobowiązani są do pokrycia związanych z nią kosztów, chyba, że udział w imprezie może być sfinansowany z innych źródeł.
3. Rodzice, którzy zadeklarowali udział swego dziecka w wycieczce, a następnie deklarację tę wycofali, zobowiązani są do pokrycia strat, jakie powstały z tego tytułu.
4. Kierownik wycieczki oraz opiekunowie nie ponoszą kosztów udziału w imprezie.
5. Kierownik wycieczki odpowiada za terminowe regulowanie zobowiązań finansowych z nią związanych.

6. Rozliczenia wycieczki dokonuje kierownik, określając sposób zagospodarowania nadwyżki, względnie uzupełnienia niedoboru finansowego.
7. Dowodami finansowymi są faktury i bilety wydawane przez uprawnione do danego rodzaju działalności podmioty gospodarcze – w wyjątkowych, uzasadnionych przypadkach mogą to być oświadczenia o poniesionym wydatku podpisane przez kierownika wycieczki oraz wszystkich opiekunów.

§ 7

Dokumentacja wycieczki

1. Karta wycieczki z programem, harmonogramem i listą wycieczki – *załącznik nr 1*.
2. Pisemna zgoda rodziców - *załącznik nr 2, załącznik nr 5*.
3. Regulamin zachowania się uczniów podczas wycieczki (podpisany przez uczniów i rodziców) - *załącznik nr 3*.
4. Rozliczenie finansowe wycieczki po jej zakończeniu.
5. Dokumentacja wycieczki, o której mowa w punkcie 1 - 3 winna być złożona w terminie minimum 2 dni przed jej rozpoczęciem do zatwierdzenia, w przypadku wycieczki zagranicznej jest to termin 7 dni.

§ 8

Postanowienia końcowe

1. Uczniowie, którzy nie uczestniczą w wycieczce klasowej organizowanej w dniach zajęć szkolnych mają obowiązek brać udział w zajęciach z klasą wskazaną przez dyrektora.
2. Listę tych uczniów wychowawca przekazuje innym nauczycielom.
3. W razie wypadku uczestników wycieczki stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące postępowania w razie wypadków w szkołach i placówkach publicznych.
4. Wobec uczestników, którzy nie przestrzegają regulaminu i zasad przepisów bezpieczeństwa, będą wyciągnięte konsekwencje zgodnie z kryteriami ocen zachowania zawartymi w Statucie szkoły.
5. W przypadku naruszenia przez ucznia regulaminu zachowania się uczniów na wycieczce szkolnej zawiadamia się jego rodziców (prawnych opiekunów) oraz dyrektora szkoły. Rodzice zobowiązani są do natychmiastowego odebrania dziecka z wycieczki.
6. W sprawach nie uregulowanych niniejszym regulaminem stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu Pracy, Statutu Szkoły oraz rozporządzeń MEN w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny w szkołach i w sprawie warunków organizowania przez szkoły krajoznawstwa i turystyki.

ZAŁĄCZNIK NR 1

KARTA WYCIECZKI

Nazwa i adres szkoły/placówki:

.....

Cel wycieczki:

.....

.....

Nazwa kraju/miasto/trasa wycieczki:

.....

.....

.....

Termin:Liczba dni

Numer telefonu kierownika wycieczki:

Liczba uczniów:, w tym uczniów niepełnosprawnych:

Klasa:

Liczba opiekunów wycieczki:

Środek transportu:

PROGRAM WYCIECZKI

Data, godzina wyjazdu oraz powrotu	Długość trasy (w kilometrach)	Miejscowość docelowa i trasa powrotna	Szczegółowy program wycieczki od wyjazdu do powrotu	Adres miejsca noclegowego i żywieniowego oraz przystanki i miejsca żywienia

OŚWIADCZENIE

Zobowiązuję się do przestrzegania przepisów dotyczących bezpieczeństwa w czasie wycieczki.

Lista uczestników wycieczki (imię i nazwisko ucznia) oraz telefon rodzica lub rodziców

Kierownik wycieczki
(imię i nazwisko oraz podpis)

Opiekunowie wycieczki

1.

2.

(imiona i nazwiska oraz podpisy)

ZATWIERDZAM

.....

(data i podpis dyrektora szkoły)

ZAŁĄCZNIK NR 2

Regulamin dotyczący zachowania się uczniów na wycieczce szkolnej

1. W autokarze zachowujemy szczególną ostrożność. W czasie jazdy siedzimy na wyznaczonych miejscach. Zabrania się:
 - przemieszczania się po autokarze, podróżowania w pozycji w pozycji stojącej,
 - otwierania drzwi i samodzielnego otwierania okien w czasie jazdy,
 - wyrzucania jakichkolwiek przedmiotów z pojazdu.
2. W czasie postoju zabrania się:
 - wchodzenia na jezdnię,
 - przechodzenia na drugą stronę jezdni.
3. Nie wolno wsiadać, ani wysiadać z autobusu, zanim nie zatrzyma się na wyznaczonym przystanku.
4. Zabrania się uczniom kąpiei, zbliżania się do akwenów wodnych (rzek, stawów, basenów).
5. Zabrania się uczniom samowolnego oddalania od grupy.
6. Nie wolno dotykać znalezionych przedmiotów niewiadomego pochodzenia(o znalezisku należy poinformować opiekuna).
7. Nie wolno zaśmiecać lasów (zagrożenie pożarem).
8. W kolumnach maszerujemy dwójkami, pod nadzorem osoby pełnoletniej. W warunkach niedostatecznej widoczności kolumna taka nie może iść po jezdni.
9. Nie wolno rozniecać ognia, bawić się materiałami łatwopalnymi.
10. Zabrania się dotykania przedmiotów mających połączenia z liniami wysokiego napięcia.
11. Należy zachować szczególną ostrożność na jezdniach, przystankach, w lasach, na szlakach turystycznych – zwłaszcza górskich i wodnych.
12. Zabrania się zabawy na drogach lub w pobliżu dróg.
13. Należy prawidłowo przechodzić przez jezdnię (respektuj przepisy ruchu drogowego).
 - Korzystaj z chodników i przejść dla pieszych, poruszaj się prawą stroną chodnika.
 - Nie schodź z chodnika na jezdnię, nie upewniwszy się, że możesz to uczynić.
 - Jeśli nie ma chodnika idź lewą stroną drogi, abyś widział nadjeżdżające pojazdy.
14. Należy wykonywać polecenie kierownika, opiekunów, pilota i przewodnika.
15. W czasie przebywania w schroniskach i innych obiektach noclegowych należy przestrzegać postanowień i regulaminów tych obiektów.
16. Po 22⁰⁰ obowiązuje cisza nocna. Zabrania się opuszczania pokoi.
17. Nie zapominaj, że najmniejsza nieuwaga lub nieostrożność może spowodować nieszczęśliwy wypadek.
18. Bezwzględnie przestrzegaj zakazu palenia papierosów, picia alkoholu, zażywania narkotyków oraz innych środków odurzających.
19. W trakcie przebywania na basenie słuchaj i wykonuj polecenia ratowników i opiekunów.
20. Za szkody materialne wynikłe z nieprzestrzegania regulaminu odpowiedzialność finansową ponoszą rodzice.

ZAŁĄCZNIK 3

Szczegółowe wytyczne dla kierowników wycieczek odnośnie liczby opiekunów i zasad bezpieczeństwa w zależności od rodzaju wycieczki.

Wycieczka autokarowa – zasady bezpieczeństwa

- 1) Należy zapewnić 1 opiekuna na 15 uczniów (nie licząc kierowcy i pilota/przewodnika).
- 2) Każdy opiekun ma przydzieloną grupę 15 uczniów.
- 3) Miejsca przy drzwiach zajmują osoby dorosłe (opiekunowie).

Wycieczka piesza – zasady bezpieczeństwa

- 1) Należy zapewnić 2 opiekunów na grupę liczącą do 30 uczniów.
- 2) W czasie marszu jeden opiekun prowadzi grupę, drugi idzie na końcu.
- 3) Opiekun powinien posiadać mapę, dobrze byłoby, gdyby znał teren.

Środek transportu – pociąg – należy zapewnić 1 opiekuna w przedziale.

Wycieczka w góry – zasady bezpieczeństwa

- 1) Należy zapewnić 1 opiekuna na 10 uczestników.
- 2) Na początku i na końcu kolumny idzie osoba dorosła.
- 3) Na początku kolumny (za przewodnikiem) ustawione są osoby słabsze kondycyjnie, a na końcu osoby najsilniejsze.
- 4) Na terenie powyżej 1000 m n.p.m. wycieczkę prowadzi przewodnik górski/przewodnik turystyki górskiej.
- 5) W Tatrach wejście w góry jest możliwe tylko w grupach nie większych niż 10 osób i pod opieką przewodnika TOPR.
- 6) Wyruszając w góry, należy dokładnie zaplanować długość trasy, uwzględniając wiek. Dla dzieci, młodzieży w wieku 13-14 lat długość trasy nie powinna przekraczać 12-13 km, tj. 4-5 godzin marszu.

Wycieczka rowerowa – zasady bezpieczeństwa

- 1) Należy zapewnić 2 opiekunów na grupę 10-13 uczniów.
- 2) W kolumnie rowerów nie może jechać więcej niż 15 osób (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 czerwca 1997 r. –Prawo o ruchu drogowym).
- 3) Prowadzący wycieczkę jedzie na początku, za nim najślabi w grupie, następnie pozostali uczniowie, drugi opiekun jedzie na końcu grupy.

Wycieczka nad wodę – zasady bezpieczeństwa

- 1) Podczas wycieczki nad wodę uczestnicy muszą zostać dodatkowo zapoznani z zasadami bezpieczeństwa przebywania nad wodą, czyli regulaminem kąpieliska. Uczestnicy wycieczki lub imprezy mogą pływać lub kąpać się tylko w obrębie kąpieliska i pływalni.
- 2) Jeśli podczas wycieczki przewidziana jest nauka pływania, to może się ona odbywać tylko w miejscach specjalnie do tego celu wyznaczonych i przystosowanych.

- 3) Uczący się pływać muszą mieć stały nadzór ratownika lub ratowników oraz ustawiczny nadzór opiekuna ze strony szkoły.
- 4) Grupy korzystające ze zbiorników wodnych powinny mieć zapewniony nadzór ratownika.
- 5) Jeżeli w czasie wycieczki lub imprezy zaplanowano korzystanie ze sprzętu pływającego, np. kajaków i łodzi, należy je wyposażać w sprzęt ratunkowy. Jednocześnie należy pamiętać o tym, że ze sprzętu mogą korzystać te osoby, które zostały przeszkolone w zakresie jego obsługi oraz posługiwania się wyposażeniem ratunkowym.
- 6) Niedopuszczalne jest używanie łodzi i kajaków podczas silnych wiatrów.

Wycieczka zagraniczna – zasady bezpieczeństwa

- 1) O wycieczce należy zawiadomić organ prowadzący i organ sprawujący nadzór pedagogiczny. Zawiadomienie zawiera w szczególności:
 - nazwę kraju
 - czas i program pobytu
 - imię i nazwisko kierownika
 - imiona i nazwiska opiekunów
- 2) Wszyscy uczestnicy muszą posiadać aktualne dowody tożsamości, w przypadku wyjazdu do krajów spoza Unii Europejskiej – paszporty.
- 3) Kierownikiem lub opiekunem może być osoba znająca język obcy w stopniu umożliwiającym porozumienie się w kraju docelowym, jak również w krajach znajdujących się na trasie planowanej wycieczki.
- 4) Niezależnie od kierownika i opiekunów wycieczka powinna pozostawać pod opieką licencjonowanego pilota.
- 5) Zwiedzanie centrów historycznych wielkich miast europejskich jest możliwe tylko pod opieką licencjonowanych przewodników tych miast.
- 6) Opiekę pilota i przewodników turystycznych w miastach znajdujących na trasie wycieczki powinien zapewnić organizator wycieczki.
- 7) Szkoła ma obowiązek zawrzeć umowę ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia na rzecz osób biorących udział w wycieczce, o ile obowiązek zawarcia takiej umowy nie wynika z odrębnych przepisów.

ZAŁĄCZNIK 4

OŚWIADCZENIE RODZICÓW/PRAWNYCH OPIEKUNÓW

Wyrażam zgodę/nie wyrażam na udział mojego dziecka (imię i nazwisko, klasa)

..... klasaw wycieczce

do w terminie i na pokrycie kosztów (kwota)

.....

Po wycieczce dziecko: wraca samodzielnie do domu*/zostanie odebrane przez: (imię i nazwisko osoby odbierającej, stopień pokrewieństwa).....

Zapoznałam/em się z programem i regulaminem wycieczki.

Wyrażam zgodę na przeprowadzenie wszelkich niezbędnych zabiegów lub operacji w stanach zagrażających życiu lub zdrowiu mojego dziecka.

Informacja rodziców o lekach zażywanych przez dziecko

.....

.....

Sposób zażywania leku

.....

.....

Jednocześnie oświadczam, że zapoznałam(em) się regulaminem wycieczki.

.....

(Data, czytelny podpis rodziców/prawnych opiekunów)

*niepotrzebne skreślić

Program i regulamin wycieczki dla rodziców.